

A NYELVI TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT POSTALÁDÁJÁBÓL

(13. rész)

DR. LUDÁNYI ZSÓFIA

NYELVTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT

NYELVTECHNOLÓGIAI ÉS ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI INTÉZET

A Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálatára e-mailben folyamatosan, heti két napon pedig telefonon is a közönség rendelkezésére áll nyelvhasználati, helyesírási kérdésekben. Rovatunkban a közönségszolgálatához érkezett orvosi nyelvi, helyesírási témájú kérdésekből és az azokra adott válaszokból válogatunk.

Kérdés: Levélírónk egy újfajta szolgáltatás, a *chat + orvosi + szolgáltatás* kifejezés szabályok szerinti írásmódját szeretne volna megtudni, különös tekintettel arra a kérdésre, hogy a *chat + orvosi* kötőjellel vagy egybeírandó-e.

Válasz: A *chat + orvos(i)* szavak között összetéti viszony van, amelyet egybeírással jelölünk. Az olyan összetett szavakat, amelyeknek előtagja a forrásnyelv szerint írt idegen szó, csak bizonyos esetekben kell kötőjellel kapcsolni az utótaghoz az AkH.¹² 217. a) pontja szerint. Az egyik eset az, ha az idegen írásmód szerint írt közszó (vagy tulajdonnév) végén hangérték nélküli, ún. néma betű van, a másik esetben pedig az utolsó kiejtett hangot a betűk bonyolult, a magyar írásrendszerben szokatlan együttese jelöli.

Mivel a *chat* szó végén szereplő *t*-t kiejtjük, a „néma betű” esete nem áll fenn, és a kiejtett [t] hangot sem

jelöli bonyolult, szokatlan betűegyüttes. Eszerint a *chat* szót idegen írásmódja ellenére is egybe kell írni az *orvosi* szóval. Emellett arról is tájékoztattuk a levélíró, hogy a *chatorvosi szolgáltatás* írásmódja mellett lehetősége van a *csetorvosi szolgáltatás* írásmód alkalmazására is. A *chat* szó ugyanis a Magyar helyesírási szótár (MHSz.) szerint vagylagos írásmódú, vagyis a forrásnyelv szerinti írásmód mellett írható magyarosan is: *cset*.

Kérdés: A levélíró a *nem + steril + kötszer* helyesírással kapcsolatban fordult a nyelvi tanácsadó szolgálatához. Kérdése arra irányult, hogy a *nem + steril* szerkezet külön- vagy kötőjellel írható-e.

Válasz: A *nem* előtagú szerkezetek tagjait általában különírjuk egymástól néhány kivételtől eltekintve. A kivételesen egybeírt *nem* előtagú összetételekről az általános és szaknyelvi helyesírási szótárak tájékoztatnak. A *nem steril* írásmódját az Orvosi helyesírási szótár (Fábián–Magasi [főszerk.] 1992) is megerősíti. A szakmai írásgyakorlatban előforduló kötőjeles írásmód (*nem-steril*) nem normakövető.

Kérdés: Egy korrektorként dolgozó levélíró egy pszichológiai témájú szöveg nyelvi ellenőrzésekor a *saját + élmény* kifejezés külön- vagy egybeírással kapcsolat-

ban bizonytalanodott el. Internetes keresések alapján megállapította, hogy a szakmai írásgyakorlatban gyakori az egybeírt *sajátélmény* forma, továbbá az Orvosi helyesírási szótárban is utánanézett, amely azonban nem tartalmazza ezt a kérdéses kifejezést, csak az egybeírt *sajátságzás*, illetve a különírt *saját vér* alakulatokat.

Válasz: Levélírónk véleményét megerősítve a különírt formát javasoltuk: *saját élmény*. A kérdéses kifejezésnek nincs kodifikált, szótárban rögzített írásmódja. Az egybeírást nem indokolja jelentésváltozás, legfeljebb a kialakult szokással lehetne emellett érvelni, noha bár jelen van a gyakorlatban az egybeírt változat is, adataink szerint nem akkora mértékben, amely indokolná az egybeírás tanácsolását. Ugyanakkor a *saját élmény* gyakran fordul elő különböző összetételek előtagjaként, ezekben az esetekben viszont valóban egybe kell írni az AkH. 141. b) pontja alapján: *saját élmény*, de: *sajátélmény-terápia*, *sajátélmény-műhely* stb. Ilyenkor ugyanis egy különírt szókapcsolat (*saját élmény*) kap a szerkezet egészéhez kapcsolódó utótagot kap (pl. *terápia*, *műhely*), ilyenkor az egyébként különírandó részt az új alakulatban egybeírjuk, és ehhez az utótagot (a szótagszámtól függetlenül) kötőjellel kapcsoljuk.

Kérdés: Levélírónk az orvosi nyelvben oly gyakori betűszók ragozott alakjaival kapcsolatban kérte a tanácsadó szolgálat állásfoglalását. A konkrét kérdése az volt, hogy a sclerosis multiplex rövid formájának ragozott alakja *SM-mel* vagy *SM-szel*.

Válasz: A rövidítések abban különböznek a betűszóktól, hogy az utóbbiak önálló szóként viselkednek, toldalékolásukban mindig a kiejtett alakot vesszük figyelembe, annak megfelelő lesz a kiejtés. A rövidítések viszont csak írásban élnek, beszédben a teljes alakjukban ejtjük ki őket (AkH.¹² 276. pont). Amennyiben az *SM* kiejtése az írott alakban történik [esem] vagy [eszem], akkor toldalékolása a mozaikszókra vonatkozó szabályok alapján *SM-mel*, *SM-ben*. Ebben az esetben a határozott névelő is a kiejtett alakhoz igazodik: az *SM-ben*.

Ha azonban az *SM* csak írásban él, élőszóban a teljes alakot ejtik ki, akkor valójában csak formailag betűszó, a gyakorlatban rövidítés. Ebben az esetben a toldalékolás a teljes alaknak megfelelően történik: *SM-szel*. Hogy melyik a szokásos kiejtés, arra csak az adott közösség gyakorlatát ismerve lehet válaszolni, így egyértelmű írásmód is csak ezen információ ismeretében javasolható. ■

IRODALOM

1. AkH.¹² = Magyar Tudományos Akadémia 2015. *A magyar helyesírási szabályai*. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.
2. Fábrián Pál – Magasi Péter (főszerk.) 1992. *Orvosi helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár. Budapest.
3. MHSz. = Tóth Etelka (szerk.) 2017. *Magyar helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

AMEGA FÓRUM

www.amegaforum.hu

DEBRECEN
2023. január 20–21.

PÉCS
2023. március 31. – április 1.

BUDAPEST
2023. október 6–7.